

ut terga veriant. « In reliquiis tuis preparabis vultum eorum, » id est, in reliquiis eorum, hoc est in filiis eorum, « preparabis vultum tuum, » id est, iram tuam. Volunt enim isti auctores hyperbaton esse in verbis Prophetae, et propterea invertenda esse verba eo modo, quo diximus. An hæc interpretatio litteræ et verbis inhaereat, lectores judicent. S. Hieronymus et S. Augustinus, nec non moderni, quisque suam interpretationem excogitaverunt.

Vers. 13. 43. EXALTARE, DOMINE, IN VIRTUTE TUA, CANTABIMUS ET PSALLEMUS VIRTUTES TUAS.

Concluditur Psalmus sancta acclamatione ad

PSALMUS XXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v.—1. In finem, pro susceptione matutina Psalmus David.

2. Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti? longe a salute mea verba delictorum meorum.

3. Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies; et nocte, et non ad insipientiam mihi.

4. Tu autem in sancto habitas, laus Israel.

5. In te speraverunt patres nostri: speraverunt, et liberasti eos.

6. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt: in te speraverunt, et non sunt confusi.

7. Ego autem sum vermis, et non homo, opprobrium hominum, et abjectio plebis.

8. Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, et moverunt caput.

9. Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum.

10. Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ.

11. In te projectus sum ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu.

12. Ne discesseris a me: Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui adjuvet.

13. Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me.

14. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens.

15. Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tanquam cera liquescens, in medio ventris mei.

Christum regem, et simul prædictione eorum quæ futura sunt post ultimum exitum omnium impiorum. « Exaltare, Domine, in virtute tua, » id est, qui aliquando apparuisti humilis, et tanquam infirmus crucifigi passus es, nunc in fortitudine et potentia devictis hostibus, et in gehennam detrusis, « exaltare » usque ad summum cælum; interim nos electi tui « cantabimus » voce, et instrumentis musicis resonabimus potentiam tuam, ut aliquando ad te perveniamus, et in sæculum sæculi te laudemus. Hic solum est observandum, per *virtutes* in utraque parte versiculi, non intelligi virtutes morales, sed potentiam et robur, ut ex hebraicis et grecis manifeste colligitur.

V. s. n.— Victori pro cervo matutino Canticum [h. Psalmus] David.

Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me? longe a salute mea verba rugitus mei.

Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies: et nocte, nec est silentium mihi.

Et tu sancte: habitator, laus [h. laudes] Israel.

In te confisi sunt patres nostri: confisi sunt et salvasti eos.

Ad te clamaverunt, et salvati sunt: in te confisi sunt, et non sunt confusi.

Ego autem sum vermis et non homo [h. vir]: opprobrium hominum, et despectio plebis [h. populi].

Omnes videntes me subsannant [al. subsannabant] me: dimittunt labium, movent caput.

Confugit ad Dominum [h. Revelat Domino], salvet eum: liberet eum, quoniam vult eum.

Tu autem propugnator meus ex utero: fiducia mea ab uberibus matris meæ.

In te projectus sum ex vulva: de ventre matris meæ Deus meus tu.

Ne longe fias a me, quoniam tribulatio proxima, quoniam non est adjutor.

Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues [h. Boson] vallaverunt me.

Aperuerunt super me os suum: leo capiens et rugiens.

Sicut aqua effusus sum, et separata sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum sicut cera liquefacta in medio ventris mei.

16. Aruit tanquam testa virtus mea, et lingua mea adhesit faucibus meis, et in pulvere mortis deduxisti me.

17. Quoniam circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me.

Foderunt manus meas et pedes meos.

18. Dinumeraverunt omnia ossa mea:

Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me.

19. Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.

20. Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me: ad defensionem meam conspice.

21. Erue a framea, Deus, animam meam, et de manu canis unicum meam.

22. Salva me ex ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam.

23. Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te.

24. Qui timetis Dominum, laudate eum: universum semen Jacob, glorificate eum.

25. Timeat eum omne semen Israel, quoniam non sprevit, neque despexit deprecationem pauperis:

Nec avertit faciem suam a me; et cum clamarem ad eum, exaudivit me.

26. Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

27. Edent pauperes, et saturabuntur; et laudabunt Dominum qui requirunt eum: vivent corda eorum in sæculum sæculi.

28. Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terræ:

Et adorabunt in conspectu ejus universæ familie gentium.

29. Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium.

30. Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terre: in conspectu ejus cadent omnes qui descendant in terram.

31. Et anima mea illi vivet, et semen meum serviet ipsi.

32. Annuntiabitur Domino generatio ventura, et annuntiabunt cæli justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit Dominus.

Aruit velut testa fortitudo mea, et lingua mea adhesit faucibus meis, et in pulvere mortis detraxisti me.

Quoniam circumdederunt me venatores [h. canes], consilium pessimorum vallavit:

Fixerunt manus meas et pedes meos: numeravi omnia ossa mea: quæ ipsi respicientes viderunt in me.

Diviserunt vestimenta mea sibi, et super vestimentum meum miserunt sortem.

Tu autem, Domine, ne longe fias [al. factus]: fortitudo mea, in auxilium meum festina.

Erue a gladio animam meam, et de manu canis solitariam meam.

Salva me ex ore leonis, et de cornibus unicornium exaudi me.

Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te.

Timentes Dominum laudate eum: omne semen Jacob glorificate eum; et metuite eum, universum semen Israel.

Quoniam non despexit neque contempsit modestiam pauperis, et non abscondit faciem suam ab eo, et cum clamaret ad eum, exaudivit.

Apud te laus mea in ecclesia multa: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

Comedent mites, et saturabuntur; laudabunt Dominum quærentes eum: vivet cor vestrum in sempiternum.

Recordabuntur et convertentur ad Dominum universi fines terræ: et adorantur coram te universæ cognationes gentium.

Quia Domini est regnum, et dominabitur gentibus.

Comederunt et adoraverunt omnes pingues [al. principes] terræ ante faciem ejus; curvabunt omnes qui descendant in pulverem, et anima ejus non vivet.

Semen serviet ei, narrabitur Domino in generatione.

Venient et annuntiabunt justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit.

Argumentum. — Lugubris lamentatio hominis, gravissima calamitate atque miseria conflictantis. Strophæ tres: Joram, cujus tutelæ sibi, omnem sui curam abjicere querit, vers. 2-13; periculi in quo versatur, accuratior descriptio: velut Deus ex eo ipsum eripere, vers. 13-22; gratiarum promissio, vers. 23-32. Christi in crucem acti

et jam morientis fata in hoc carmine adumbrari, nullo catholico unquam dubium fuit. Vide Bossneti *Explication littér. du Ps. xxi.* tom. III, part. 31 edit. Lebel.

1. Præcentori, in cervam auroræ, carmen Davidis.
2. Deus meus, Deus meus, quare me deseruisti, remotus ab auxilio meo, a verbis rugitus mei?
3. Deus meus, clamo (voco) interdiu, neque exaudis; et noctu, nec quies (levatio) mihi.
4. Et *tamen* tu es sanctus, sedens inter hymnos Israelis.
5. In te confisi sunt patres nostri: confisi sunt, et liberasti eos.
6. Ad te clamant, et erepti sunt; tibi confisi sunt, nec erubuerunt (sua spe delusi).
7. Ego vero vermiculus sum, nec vir; opprobrium hominum et propudium populi.
8. Omnes qui me aspiciunt, subsannant me; hiatum faciunt labio, motitant caput (dicentes):
9. « Devolvat *res suas* in Jovam, liberet eum, eripiat eum, quia delectatur *Jova* eo! »
10. Nam tu is es qui me extraxisti ex utero, securum me reddens ad matris meæ ubera.
11. In te rejectus sum (me rejeci, tanquam in gremium) ex utero; ab utero matris meæ Deus meus es tu.
12. Ne sis remotus a me, nam prope accessit angustia, Nec ullus est adjutor.
13. Circumdant me tauri multi; validi (tauri) Basanitidis me cingunt.
14. Distendant contra me os suum, ut leo discerpens et rugiens.
15. Instar aquarum effusus sum (viribus exhaustus), et disjuxerunt se omnia ossa mea; factum est cor meum ut cera, liquefactum in visceribus meis.
16. Exaruit, ut testa, vis mea *vitalis*, et lingua mea adhaeret faucibus meis, et ad pulverem mortis redigis me.
17. Nam circumdant me canes, turba maleficorum cingunt me, transfoderunt manus meas et pedes meos.
18. Numero omnia ossa mea (præ macie); illi (hostes mei) *me* intuentur, et considerant me.
19. Dividunt vestes meas inter se, et de vestimento meo jaciunt sortem.
20. Tu vero, Jova, ne sis remotus; robur meum, in auxilium meum festina.

21. Eripe a gladio animam meam, e manu canis unicam meam (vitam).
22. Salva me ab ore leonis, atque e cornibus bubalorum *eripiens* exaudias me.
23. Narrabo nomen tuum fratribus meis (Judæis), in media concione te collaudabo (dicens):
24. « Cultores Jovæ, collaudate eum; omnis Jacobi progenies, glorificate eum; eum revereamini, omne semen Israelis.
25. Neque enim contempsit, nec aversatus est miseriam miseri, neque occultavit faciem suam ab illo, quumque vociferaretur (miser) ad eum, audivit. »
26. A te laus mea in concione magna; vota mea persolvam coram colentibus ipsum.
27. Edent afflicti, et saturabuntur; laudabunt Jovam qui quæerunt eum. — Vivat (lilare sit) cor vestrum in perpetuum!
28. Recordabuntur et convertent se ad Jovam omnes fines terræ, et prosternent se coram te omnes familiæ gentium.
29. Nam Jovæ est regnum, et ipse in gentes dominatur.
30. Edent (sacrificales epulas) et prosternent se omnes pingues terræ, coram eo incurvabunt se omnes descendentes in pulverem, et ille qui animam suam non vivificat.
31. Posterii servient ei; narrabitur de Domino per omnes ætates.
32. Venient, et annuntiabunt justitiam ejus populo ex se genito, quoniam *potenter et feliciter Deus* egit.

NOTE.

Vers. 1. *Tu in cervam auroræ* varie explicatur. Plerique hæc verba accipiunt pro cantione aliqua, ad cuius numeros compositus et decantatus fuerit hic psalmus, ita autem dicta, quia in ea *cerva auroræ* commemorabatur. Sciunt omnes, solem orientem primosque radios emittentem apud orientales poetas dictione figurata appellari *dorcadem*, seu *cervam (gazelle)*. « Postquam promicuisset cornu dorcadis, » ait Hariri *Consessu* V, i. e. cum radii solis emicantis sese sparsissent. Item *sæpe cornu* pro *radiante luce* ponitur. Sensus igitur est, *initium auroræ*, ait Rosenmullerus, forsitan quia hic psalmus ad sacrificii matutini oblationem decantabatur, ut vult Chaldeus. Aliter Hengstenberg: *Tu cervam auroræ*, ait, ænigmatische indicatur argumentum psalmi. *Cerva* enim est symbolum *justi*: « In eum, non in cervam exitium cadat, » inquit Meidanius (Arab. poeta), i. e. in nocentem, non in innocentem. *Aurora* vero felicitatis, quæ post calamitatem oritur, symbolum est. Maurerius vertit, *præcentori* canendum *ad modum instrumenti Asteleth-Hashshabar* (cerva auroræ) dicti. Alexandrini verterunt, *pro susceptione*, i. e. auxilio, *matutino*, i. e. cito et mature ferendo: cui interpretationi illud maxime obstat, quod *ciualeth* ex lingue usu semper *cervam* sive *capream* denotet, nec unquam pro *ciualouth*, *auxilium*, usurpetur. — Vers. 2. Pro *Deus* consulto vates usurpat *el*, proprie *fortis*, quæ vox geminatur, ut sit ab his qui premuntur angustiis; videntur tamen Alexandrinisecundum *eli* legisse, *elai*, ad me, addidisseque declarationis causa, *piçiaç*, quod Vulgatus vertit *respice*. Pro *azabthani* Christus in cruce usus est chald. *shebagthani*. *Remotus*: Rosenmullerus ante hanc vocem repetit *quare*. Alii in ea enallagen numeri esse dicunt, vertuntque, *procul a mea salute sunt verba rugitus mei*, vel *delictorum* (legendo *שׂוּאֵי אֲשֶׁר אֶשְׂבַּח*, *erravi*) *meorum*. — Vers. 3. *Quies*, proprie *silentium*, quod homini angustiatio index est liberationis. Vulgatus explicari potest illa: Quod clamo, non mihi ad impotentiam animi im-

putus, quasi de te conperiri videar, sed hinc voces ex maxima animi afflictione procedunt. — Vers. 4. Sensus denotat munus venerandum. Cf. Levit. xxvi, 14; I Reg. viii. — Vers. 8. Hiatum, etc. i. e. diducunt labia, qui mos est irridendum. Cf. Matth. xxvii, 39. — Vers. 9. Rosenmullerus, latatur de Jova, ut patrono,.... quia Davides eo (Deo) delectatur. Cf. Matth. xxvii, 43. — Vers. 10. Proprie, tu es prole meum.

Vers. 13. Tauri, imago hostis potentis et ferocis. Basam regio erat trans Jordanem pascuis abundans. — Vers. 15. Ovidius e Ponto, lib. 1, epist. 2:

Sic mea perpetuis liquescunt pectora curis,
ignibus admotis ut nova cera solet.

Vers. 17. Transfoderunt: ita Alexandrini, sive כָּאָרִי, sive כָּאָרִי transfoderentes, legerunt; quos secuti sunt SS. Patres, scriptoresque ecclesiastici omnes. Recentiores legunt caari, vertuntque sicut leo, subaudientes discepturi, quod quam coactum sit, nemo non videt. — Vers. 18. Intuentur, misera mea specie oculos pascent. — Vers. 21. Vitam, seu animam suam vocat unicam, sive quia bonum est pretiosissimum atque irreparabile, sive ut significet se esse miserum omnique ope humano destitutum. — Vers. 22. Bubalorum; alii, orygam. Pro cavodius me, Alexandrini legisse videntur אִנְוֹחִי, humilitatem meam: nec id quidem male. — Vers. 25. Misericordiam, seu afflictionem; Rosenmullerus, precationem, tum ob parallelismum, tum quia עָנָוִי est loqui. — Vers. 26. A te argumentum erit laudis meae. Colentibus hic, et supra (vers. 24) cultores, proprie timentibus, timentes, Persolvam: sacrificia intelligit gratiae testanda causa solemniter offerenda. — Vers. 27. Ad ea sacrificalia convivia multi invitabantur, ibique et pauperibus cedebat portio. In perpetuum: vates ea non semel, sed iterum statis temporibus celebranda promittit. Vestrum; Vulgatus legit lebabam, cor eorum. — Vers. 28. Exteri quoque populi, cum iis innolescet, quam mire Jova me servaverit, a diis falsis ad ipsum se convertent. — Vers. 30. Descendentes in pulverem.... non vivificat, etc. i. e. mortales simpliciter; vel, ad extremam misericordiam redacti. Alexandrini videntur legisse לִי וְנַפְשִׁי לִי, anima mea ipsi vivit, i. e. me totum Jova consecro. Vers. 31. Narrabitur; alii, annumerabuntur Deo populus et haereditas. — Vers. 33. Venient, etc. i. e. nascentur alii adhuc et novi demum homines, descendunt ex illis alii, qui Jovæ benignitatem celebrant.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, pro susceptione matutina, Psalmus David.

Psalmus hic de passione et resurrectione Domini tam aperte loquitur, ut plane temerarium sit ad alium sensum eum velle detorquere. Titulus respicit resurrectionem, qua significatur in illa voce, susceptio matutina. Resurrectio enim facta est tempore matutino, et per virtutem Dei suscipiens quodam modo Christum de sepulchro, et educens eum ad aera vitam, juxta illud Psalmi tertii, et ceteros, quoniam Dominus suscepit me. Vox hebraea לָקַח אֵימָתָא significat cervum, vel, ut alii volunt, stellam. Sed Septuaginta Interpretes nocte verterunt susceptionem, quoniam apud ipsos verbum לָקַח aial, suscipere significat. Quod planum est ex Psalmo cxi, vers. 17, ubi vocem לָקַח אֵימָתָא, israel legerunt לָקַח אֵימָתָא, et verterunt, et suscepit eos. Neque longe absunt ab eodem sensu locutiones ex hebraeo, pro cervo matutina, sive pro stella matutina. Sensus enim est: pro Christo resurgente. Ipse enim resurgens recte comparatur stella, quia surrexit plenus gloria, siccinctus lumine, sicut vestimento, et de se ipse ait Apoc. ult.: Ego sum stella splendida matutina. Ipse quoque similis est cervo, sive cervo, tum quia cervo nihil nocent animantia venenata, imo ipse habitu suo serpentes de cavernis elucit, et occidit, ut S. Hieronymus in hunc locum, et Basilium in Ps. xxvii, dicunt: Christus autem spiritu ortis sui interfecit impium, et nihil ei nocere poterunt omnes impiorum persecutiones. Tum etiam, quia cervus velocissime salit in altissimos montes, unde in Cantica saepe comparatur Christus hinculo cervorum salientis in montes. Ipse enim in die resurrectionis velocissimo saltu ab inferis, et a morte ad vitam immortalis et gloriosam ascendit. Tum denique, quia cervus dicitur arte quadam naturali a sentio se defendere, et vergentem in defectum vitam reditiva novitate ab inferis revocare, ut scribit Gilbertus serm. 14 in Cantica: Christus autem in die resurrectionis arte omnipotentiae, et infinitae sapientiae suae vere corpus suum jam mortuum reditiva novitate ab inferis revocavit. Cervus vero potius, quam cervus dicitur, quia resurrectio proprie ad carnem pertinet. Sicut enim Christus in carne passus est, ita et in carne resurrexit.

EXPLICATIO PSALMI.

V. 1. 1. DEUS MEUS, RESPICE IN ME: QUARE ME DERELIQUISTI? LONGE A SALUTE MEA VERBA DELICTORUM MEORUM.

Loquitur David in persona Christi pendentis in

cruce, et in summo passionis dolore constituto, ut patet ex Evangelio, Matth. xxvii, in quo legitur Christum morti proximum dixisse: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » quae sunt prima Psalmi hujus. Illud enim, respice in

me, non habetur in hebraeo, sed fuit additum a Septuaginta Interpretibus declarationis causa. Quod autem Christus queritur se derelictum a Deo, non significat eum fuisse derelictum a persona Verbi, quasi esset dissoluta unio hypostatica: vel destitutum a gratia, et benevolentia Patris; sed significat permissum fuisse a Deo, ut ipse in humana natura pateretur horribilia illa tormenta, et mortem ignominiae plenam; a qua, si Deus voluisset, eum facillime liberare potuisset. Neque orta est querimonia illa ab impatientia, vel ab ignorantia, quasi Christus ignoraret causam suae passionis, aut non libenter ferret se a Patre in illis doloribus derelictum; sed fuit querimonia illa, protestatio quaedam acerbissime passionis. Quia enim in toto progressu passionis tanta animi aequitate Dominus omnia pertulerat, ut ne gemitus quidem exaudiretur; potuissent homines credere illum, superiore aliqua virtute impassibilem redditum, dolores non sensisse. Ideo igitur vicinus morti protestatur se verum esse hominem, vereque passibilem et a Patre derelictum in doloribus, passionis acerbitatem sensu doloris intimo et maximo hausisse. Ait igitur: « Deus, Deus meus. » Christus in forma servi vocat Patrem Deum suum, quia in illa hora proprie eum colebat ut verum Deum, sacrificans illi sacrificium corporis sui, sacrificium omnium, quae unquam facta fuerant, prestantissimum. « Respice in me; » rogat ut videat, ubi pro honore suo constitutus sit, recognoscat obedientiam Filii sui, acceptet sacrificium pro genere humano oblatum. « Quare me dereliquisti? » non solum protestatio verae passionis, ut diximus, sed etiam admiratio quaedam esse videtur, quasi dicat: Fierine potest, ut dilectissimum et unigenitum Filium in hunc doloris abyssum devenire permiseris? Similia sunt illa: « Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, » Joan. iii; et illa Rom. viii: « Proprio Filio suo non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. » « Longe a salute mea verba delictorum meorum. » Multi, timentes ne Christo peccati notam inurant, coacte exponunt. Aliqui legunt cum interrogatione: Longe a salute mea verba delictorum meorum? Sed talis interrogatio frangit igitur, cum in nullo textu invenitur. Alii exponunt: Peccata mea, cum nulla sint, longe sunt a salute mea, id est, non impediunt salutem meam. Sed facilius dixisset Propheta: Longe a morte mea verba delictorum meorum, si delicta non fuissent causa mortis Christi. Alii conjungunt cum superioribus partem hujus sententiae, sic: Deus meus, quare me dereliquisti longe a salute mea? Sed omnes textus habent interpunctionem aliam. Et deinde quid significabit illud: verba delictorum meorum? Alii denique considerant verbum hebraicum מְרִיבֵי, significare rugitum, non delictum, et interpretantur: Longe a salute mea verba rugitus mei, id est rugitus meus, sive clamor meus, quo auxilium imploro, longe est a salute mea, id est, non

potest impetrare mihi salutem. Ceterum Septuaginta Interpretes sine dubio non legerunt מְרִיבֵי, sed מְרִיבֵי, unica littera transposita, et recte verterunt delicta, non rugitum. Sententia igitur simplex et vera haec est: « Longe a salute mea verba delictorum meorum, » id est, merito me dixi derelictum in doloribus, quia delicta totius mundi, quae in me suscepi, non possunt conjungi cum mea salute. Necessè enim est ut patiar et moriar, si ea purgare volo. Christum autem sibi tribuere posse nostra peccata, ac si sua essent, Scripturae passim docent, Joan. i: « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; » I Petr. ii: « Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum; » Isaia lvi: « Posuit Deus in eo iniquitates omnium nostrum; » II Cor. v: « Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, » id est hostiam pro peccato. Sicut igitur hostia pro peccato non potest non immolari, si peccata purgari debeant: ita Christus hostia pro peccatis totius mundi factus, recte dicit: « Longe a salute mea sunt verba delictorum meorum, » id est, non possum mori in morte evadere, cum peccata totius mundi in me sint posita, ut pro eis penas luam. Porro, verba delictorum phrasim est hebraica. Hebraei enim utuntur nomine verbi, ad rem, sive negotium in genere significandum. Itaque sensus est: « Verba delictorum meorum, » id est, haec ipsa res, quod tot peccata super me acceperim, pro quibus satisfaciam, « longe est a salute mea, » id est, non potest conjungi cum salute mea, ac per hoc, in causa est, ut mortem non evadam.

2. DEUS MEUS, CLAMABO PER DIEM, ET NON EXAUDIES: ET NOCTE, ET NON AD INSPIPIENTIAM MEI.

Iterum alia ratione se derelictum ostendit sine spe salutis temporalis: « Clamabo, inquit, per diem, et non exaudies; et nocte, » supple, clamabo, « et non exaudies. » Est autem sensus: Etiam si clamem die ac nocte, non exaudies me, ut liberer a morte corporali. Videtur alludere ad duas orationes, quas fecit, unam de nocte in horto, alteram de die in cruce; sed non servat ordinem, quia sensus est ille, quem dixi, etiam si clamem die et nocte, non exaudies. Quod sequitur, et non ad insipientiam meam, in hebraeo est, et non silentium meum; sed Septuaginta non videntur per מְרִיבֵי duntaxat unquam intellexisse silentium: nam in Psalm. lxi, vers. 1, vertunt subjecta; in Psalm. lxxv, vers. 1, vertunt decet; hoc loco, insipientiam. Igitur vel aliquid aliud legerunt, vel noverrunt hanc vocem recipere omnes istas intelligentias. Sensus autem hic esse videtur: « Clamabo die et nocte, et non exaudies; » et tamen hoc « mihi ad insipientiam » adscribi non poterit, quia licet sciam me non exaudiendum, ut mortem temporalem evadam, tamen prudenter clamo, quia scio me exaudiendum quoad principalem intentionem meam, quae est, ut genus humanum redimatur, et ego non

Christus pugnans a Deo derelictus.

Christus hostia pro peccatis totius mundi.

Aerom-mod-erur Christo luctata.

definear in morte, sed resurgam ad vitam immortalam. Oecurrit mihi alia expositio, in qua per diem intelligitur tempus vite, per noctem tempus mortis, et hic sit sensus: « Clamabo per diem, et non exaudies; » id est, clamabo, dum vivo, ut a morte liberer temporali, et hunc clamorem non exaudies; « et nocte clamabo, et non ad insipientiam mibi, » id est, clamabo postea, cum mortuus fuero, ut resurgam, et non ero insipiens, quia clamorem hunc nocturnum exaudies, in quem sensum recidit etiam lectio hebraica, et nocte, et non silentium mihi, id est, clamabo de nocte, et tunc non silebis sicut siluisti ad clamorem diurnum; sed respondebis mihi, ac per hoc exaudies me. Et qua illud, non exaudies, potest etiam reddi, non respondebis: utrumque enim significat verbum קָוָה *hana*, clarissime verti potuisset versiculum in hunc modum: *Clamabo per diem, et non respondebis mihi, clamabo per noctem, et tunc respondebis mihi; vel, secundum Septuaginta: Clamabo per diem, et non exaudies; clamabo per noctem, et non ero insipiens, quia tunc exaudies.*

Vers. 3. 3. TU AUTEM IN SANCTO HABITAS, LAUS ISRAEL.

Probat se non insipienter de nocte clamaturum, etiam si non sit exauditus, et se omnino exaudiendum, idque quatuor rationibus. *Primo*, quia Deus sanctus et misericors sit; *secundo*, quia solet invocantes se benigne audire; *tertio*, quia ipse in maxima pressura sit; *quarto*, quia in Deo ab ipsa sua nativitate confusus sit, eique soli adhaerit. Prima ratio est in presenti versiculo. « Tu, » inquit, Domine, omnino exaudies me, quia « in sancto, » i. e. in sanctitate « habitas, » totus sanctus, et pius es, et ad te malitia, vel crudelitas accedere non potest; et ideo tu es « laus » populi tui « Israel, » tum quia te laudat populus tuus Israel, tum quia propter te laudatur populus tuus Israel. Hec enim est maxima laus populi tui, quod habeat Deum omnem ex parte sanctissimum. In hebraeo habetur sic, *tu autem sancte, inhabitas laudes Israel*, id est, tu sanctus es, et ideo versaris assidue in ore populi tui te laudantis. Sed credibile est Septuaginta interpretes non legisse קָדוֹשׁ *sanctus*, sed קָדוֹשׁ *sanctitas*, una littera transposita; et tunc verti debet, *tu autem sanctitatis habitator*, quod est idem, cum eo quod nos habemus: *Tu autem in sancto habitas.* « Laudes Israel » in numero multitudinis est in hebraeo, הַלְלוּתֵי יִשְׂרָאֵל *theiloth Israel*; sed quia id conjungitur cum Deo, ut sententia esset clara, maluerunt Septuaginta vertere, *laus Israel*, quam *laudes Israel*.

Vers. 4. 4. IN TE SPERAVERUNT PATRES NOSTRI, SPERAVERUNT, ET LIBERASTI EOS.

Vers. 5. 5. AD TE CLAMAVERUNT, ET SALVI FACTI SUNT, IN TE SPERAVERUNT, ET NON SUNT CONFUSI.

Hec est altera ratio ab exemplis; et sententia perspicua est. Habentur autem multa ejusmodi

exempla in libro *Judic.* Quotiescumque enim filii Israel clamaverunt ad Dominum, misit ejus Dominus salvatorem unum ex Judicibus, ut Gedeonem, Samsonem, Samuelem, etc.

6. EGO AUTEM SUM VERMIS, ET NON HOMO, OP-
PROBRIUM HOMINUM, ET ABIECTIO PLEBIS.

7. OMNES VIDENTES ME DERISERUNT ME, LOCUTI
SUNT LABIIS, ET MOVERUNT CAPUT.

8. SPERAVIT IN DOMINO, ERIPAT EUM: SALVUM
FACIAT EUM, QUONIAM VULT EUM.

Hec est tertia ratio ducta a pressura Christi crucifixi. « Ego autem, inquit, sum vermis, et non homo, » id est, in tali statu sum hoc tempore, ut non solum minoratus ab angelis, sed ab hominibus minoratus videar; nimirum « novissimus virorum, » ut dixit Isaias cap. lvi, imo infra omnes homines factus, cum et Barabbæ et latronibus positus sim. Itaque adeo factus sum vilis, ut vermis potius videar esse quam homo. « Opprobrium hominum, » de quo videlicet homines erubescunt, quasi de homine dedecoroso, quod impletum est quando Petrus ipse juravit se non nosse hominem illum, *Matth. xxvi.* « Et abiectio plebis, » id est, quem etiam plebs vilissima populi pars, ita abiecit, ut diceret, « non hunc, sed Barabbam. » « Omnes videntes me deriserunt me, » id est, qui me in eo statu viderunt, iriserunt omnes, omnia videlicet hominum genera, nobiles, ignobiles, sacerdotes, laici, Hebraei, Gentiles, quod impletum est, quando, ut scribit S. Lucas cap. xxiii, 35: « Stabat populus spectans, et deridebant eum principes cum eis; » et infra: « Illudebant autem ei et milites. » « Locuti sunt labiis, et moverunt caput. » Hoc etiam impletum fuisse docet S. Mattheus cap. xxvii: « Blasphemabant eum moventes capita sua, et dicentes: Vah qui destruis templum Dei! » « Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum. » Easdem voces Judaeorum fuisse testatur S. Mattheus in eodem loco: « Confidit, aiebant, in Deo, liberet nunc eum, si vult. » Nec multum refert, quod Propheta dicit, « quoniam vult eum, » et Evangelista refert eos dixisse, « si vult. » Nam cum Propheta dicit, « salvum faciat eum, quoniam vult eum, » subintelligitur, ut ipse dicit, quod perinde est, ac si dixisset: « Liberet eum si vult eum, » id est, si amat eum, ut ipse dicit, liberet eum; vel, quando quidem vult eum, ut ipse dicit, liberet eum. Admiranda prorsus Propheta illustratio, qui non solum res gestas, sed etiam verba prenovit et praedixit, quae Judaei in passione Christi dicturi fuerant. Pro *speravit in Domino*, habetur nunc in hebraeo, גָּלוּל *gal*, id est, *voles ad Dominum*. Sed Rabbinii male collocarunt puncta. Debet enim legi גָּלוּל *gal*, id est, *voluit*, ut legit S. Hieronymus, qui vertit, *confugit ad Dominum*, quod est idem cum eo quod verterunt Septuaginta: *Speravit in Domino*. Idem enim est,

voluit, sive *revoleit se ad Dominum, confugit ad Dominum, et speravit in Domino.*

Vers. 9. 9. QUONIAM TU ES, QUI EXTRAXISTI ME DE VENTRE, SPES MEA AB UBERIBUS MATRIS MEAE.

Vers. 10. 10. IN TE PROIECTUS SUM EX UTERO, DE VENTRE MATRIS MEAE; DEUS MEUS ES TU, NE DISCESSERIS A ME.

Hec est ratio postrema ducta ab innocentia perpetua ipsius Christi. Illud, *quoniam*, non est ubique nota causae, sed saepe ponitur loco conjunctionis et, vel *autem*. Aliquando etiam nihil significat, sed additur ornatus gratia. « Tu es, qui extraxisti me de ventre, » id est, a nativitate tuus sum, praesertim cum revera non naturali modo, sicut ceteri homines, sed virtute tua singulari natus sim non reseratis claustris pudoris, sicut etiam absque virili semine in utero Virginis conceptus fui. S. Hieronymus vertit ex hebraeo: *Tu autem propinquatus meus ex utero*. Sed verbum גָּחַח *gachh*, a radice גָּחַח *gachh*, proprie nihil significat aliud nisi, *eductor meus ex utero*. Quid S. Hieronymus secutus sit, fateor me nescire. « Spes mea ab uberibus matris meae, » id est, sicut tu me eduxisti ex utero, ita tu es qui praecipue me aluisti: ubera quidem matris suxi, sed intelligo hoc de caelo tauri subministratum, et ideo in te ab uberibus matris confidere et sperare didici. « In te projectus sum ex utero, » id est, prodens ex utero, in sinum tuum cecidi, qui singulari providentia curam mei geris. « De ventre matris meae Deus meus es tu, » id est, sicut ab incipiente vita mea tu mihi singulari providentia adstidisti, ita et ego ab exordio vite meae te colere coepi, ut Deum meum. « Ne discesseris a me: » hec verba sunt apud Hebraeos initium sequentis versiculi; sed recte etiam ponuntur in textu graeco et latino in fine superioris versiculi. Sunt enim veluti conclusio superioris rationis, ac si Christus diceret: Quandoquidem in te projectus sum ex utero, et ab eo tempore Deus meus es tu, ideo jure a te requiro, ut non discedas a me, praesertim cum jam instet gravissima et ultima tribulatio mea, id est, mors corporis mei.

Vers. 11. 11. QUONIAM TRIBULATIO PROXIMA EST, QUONIAM NON EST, QUI ADJUVET.

Possent fortasse hic versus exponi de propinquante passione ac de morore, et timore quem Dominus in horto pati voluit. Sed certe nullo probabilius est totum hunc locum de propinquante morte esse intelligendum, tum quia Dominus in praeterito statim adjungit: « Foderunt manus meas, et diviserunt sibi vestimenta mea; » tum etiam quia paulo ante voces Judaeorum expressit, quas in se jam cruci affixum jactaverunt; tum denique quia primum Psalmi versiculum Dominus in cruce pendens, ac morti proximus recitavit. Igitur juxta id quod dixerat, « non ad insipientiam mihi, » nimirum clamabo ad te, precatur nunc ut Deus sibi adsit in ultima tribulatione, non ut liberetur a morte, sed ut non detineatur in morte. Peto, inquit, ut non discedas a me, quoniam tribulatio, » videlicet ultima et gravissima, « proxima est, et quoniam non est alius, qui adjuvare me possit, ut sic moriar, ut mortem occidam.

12. CIRCUMDEDERUNT ME VITULI MULTI, TAURI
PINGUES OBSEDERUNT ME.

Vers. 12. 12. CIRCUMDEDERUNT ME VITULI MULTI, TAURI
PINGUES OBSEDERUNT ME.

Narrat crudelitatem hostium suorum, quos comparat tauris, leonibus et canibus. Intelligit per inimicos pontifices et phariseos, qui veluti tauri insultabant ei, quasi cornibus eum peterent, dicentes: « Vah qui destruis templum Dei, » etc, *Matth. cap. xxvii*; et qui veluti leones aperto ore famem suam demonstrabant, id est, desiderium ingens perdidit eum, unde et rugiebant dicentes: « Tolle, tolle, crucifige eum, » *Joan. xix*; et qui veluti canes mordebant eum, detrahentes videlicet ei, dum dicerent: « Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, » *Luc. xxii*. Et: « Si non esset hic mal-factor, non tibi tradidissem eum. » Ex quibus detractioibus, falsisque calumniis tandem factum est, ut Dominus crucifigeretur; ideo statim subjungit: « Foderunt manus meas, » etc. Sed singula videamus: « Circumdede runt me vituli multi; » per vitulos non intelligit hoc loco vitulos quoscumque, sed vitulos grandiores, et cornigeros, qui etiam tauri dici possunt. Nam quod sequitur: « Tauri pingues obsederunt me, » est explicatio, sive repetitio; praesertim cum in hebraeo ad verbum habeatur, *fortes Basan obsederunt me*. Vocat vitulos *fortes Basan*, quia erant robusti et pingues; nam Basan erat regio abundans optimis pascuis, unde pinguisissimi tauri et arietes prodibant. Dicuntur autem pontifices et pharisei fortes et pingues, quia erant potentes et divites. Aliqui distinguunt vitulos a tauris, et per vitulos intelligunt plebem indisceplinatam et imbellem; per tauros, pontifices et phariseos. Non est improbabili expositio, sed probabilis arbitror id quod dixi.

Vers. 13. 13. APERUERUNT SUPER ME OS SUUM, SICUT LEO
RAPIENS ET RUGIENS.

Eosdem significat pontifices et phariseos, qui miro desiderio inhiabant morti ejus, ut supra diximus.

Vers. 14. 14. SICUT AQUA EFFUSUS SUM, ET DISPERSA SUNT
OMNIA OSSA MEA.

Vers. 15. 15. FACTUM EST COR MEUM TANQUAM CERA LI-
QUESCENS IN MEDIO VENTRIS MEI.

Vers. 16. 16. ARUIT TANQUAM FESTA VIRTUS MEA, ET
LINGUA MEA ADHESIT FAUCIBUS MEIS, ET IN PUL-
VEREM MORTIS REDUXISTI ME.

In his versiculis declarat quomodo se gesserit contra inimicorum suorum crudelitatem; ac dicit

sa non restitisse illorum violentie, sed in omnibus humilitatem, patientiam et mansuetudinem servasse, juxta illud *Isaïæ* cap. L, 6: «Faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me;» et illud S. Petri, I *Epist.* cap. II: «Cum malediceretur, non maledicebat; cum perteretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injuste.» Itaque, inquit, «sicut aqua effusus sum,» id est, non restitit ullo modo, sed instar mollissimæ aquæ me præbui versondum, et impellendum in omnem partem. «Et dispersa sunt omnia ossa mea,» id est, omnis fortitudo dilapsa est a me, non quod vere potentiam amiserim, sed quod ea uti noluerim, et adversariis meis potentia sua uti permissem, juxta illud *Luc. XXII*: «Hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum.» Itaque debilem, atque imbecillum me præbui ad resistendum, quasi solam carnem sine ossibus haberem. «Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei,» id est, non solum exterius patientem et mitem me præbui, sed etiam interius humilis corde fui; non intravit, neque obdruvit cor meum contra perscutores nolens ignoscere, et ulcisci parans, sed contra potius factum est sicut cera liquescens ex affectu pio erga illos, miserans illorum cæcitate, et pro eis rogans, *Luc. XXIII*: «Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.» Illud, in medio ventris mei, significat, in medio viscerum meorum. Sumitur enim in Scriptura *venter* pro interioribus, ut *Johan. VI*: «Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ;» et *Cant. V*: «Venter meus contremuit ad tactum ejus.» «Aruit tanquam testa virtus mea,» id est, robur meum quæ exaruit omni virore exhausto, quia videlicet ita me ligari et vulnerari permisit, quasi impotens essem ad resistendum. «Et lingua mea adhesit faucibus meis,» id est, ne verbis quidem adversarios ledere, aut de iporum injuria conquiri volui. «Et in pulverem mortis deduxisti me,» id est, et sic tandem illis persequenlibus, et me non resistente, tu Deus meus, sine cujus permissione nihil fieri potest, in mortem et sepulturam adduxisti me. Vocatur enim pulvis mortis ipsa sepultura, quia mortui pulvere tegi solent.

Septuaginta vocatur mortis pulvis.

VERS. 17. 17. QUONIAM CIRCUMDADERUNT ME CANES MULTI, CONCILIUM MALIGNANTIIUM OBSEDIT ME.

VERS. 18. 18. FODERUNT MANUS MEAS ET PEDES MEOS, DINUMERABERUNT OMNIA OSSA MEA.

Declarat modum quo in pulverem mortis deductus est. «Quoniam, inquit, circumdederunt me canes multi,» id est, detractores multi, pontifices videlicet, et pharisei, qui falsis criminacionibus subversionis populi, tributi denegati, regni affectati, et similibus Pilatum cogerunt ut me crucifigendum militibus traderet. «Concilium malignantium obsedit me.» Declaratio est verborum superiorum. Canes enim multi nihil sunt aliud, nisi concilium, id est, cœtus malignan-

tium. Isti, inquam, malignantes «foderunt manus meas et pedes meos,» non quidem manibus, sed auctoritate sua. In hebræo legitur *כִּנְיָוֹ עָאֳרִי*, quod significat, quasi leo, sed Septuaginta leguntur *כִּנְיָוֹ עָאֳרִי*, quod est *foderunt*. Et sic omnino esse legendum non dubium est, quia Septuaginta nunquam veritissime *foderunt*, si legissent *cauri*. S. Hieronymus quoque ex hebræo viri *foderant*, ac per hoc legisse credendus esse *cauru*. In ipso etiam libro Massoreth ad cap. XXIV *Nun.*, disserentes Rabini de illis verbis, *accubuit ut leo*, quod est hebraice *cauri*, moment in Psalmo hoc legendum quidem esse *cauri*, sed juxta codices emendatores scribendum *cauru*. Quamvis enim ex perfidia sua legere velint, quasi leo, tamen fatentur scriptum esse *cauru*, id est *foderunt*. Denique sententia nullo est clarior, *foderunt manus meas*, quam, quasi *leo manus meas*. Neque multum refert quod *foderunt* hebraice scribendum esset *כִּנְיָוֹ עָאֳרִי*, non *כִּנְיָוֹ עָאֳרִי*, quoniam littera *aleph* sæpe redundat, et ideo paragogica vocatur ab hebræis. «Dinumeraverunt omnia ossa mea,» id est, ex corporis extensione in cruce factum est, ut omnia ossa numerari possent. Addidit vero David hoc de extensione et numeracione ossium, ut intelligeremus crucifixionem. Alioquin enim pro fossionem manuum et pedum potuissent intelligi vulnera gladio facta, non clavis. In hebræo habetur *דָּמְצָו אַסְפָּאָר*, in prima persona, *numeravi omnia ossa mea*. Sed facile est unius, vel alterius litteræ mutatione contigisse errorem. Certè sensus est clarior, si legamus *numeraverunt*, quo modo sine dubio legerunt Septuaginta Interpretet, et lectionem illam secuti sunt S. Hieronymus, S. Augustinus, Theodoretus et Euthymius in expositione hujus loci.

VERS. 19.

19. IPSI VERO CONSIDERABERUNT, ET INSPEXERUNT ME; DIVISERUNT SIBI VESTIMENTA MEA, ET SUPER VESTEM MEAM MISERUNT SORTEM.

Addit ad supplicium crucis, ignominiam nuditatis: ipsi, inquit, curiose inspexerunt totum corpus meum, quoniam nudatum erat omnibus vestibus, siquidem eas vestes diviserunt milites inter se, et super tunicam quæ supererat, sortem miserunt. Quæ omnia impleta esse ad litteram Joannes Evangelista cap. XIX testatur.

VERS. 20.

20. TU AUTEM, DOMINE, NE ELONGAVERIS AUXILIUM TUUM A ME, AD DEFENSIONEM MEAM CONSPICE.

Revertitur ad orationem, quam inchoaverat in principio Psalmoi, et rursus repetit vericulo decimo et undecimo. Itaque jam tota passione sua exposita, rogat Deum pro celeri resurrectione: nam per eam perfecte liberabitur ab omni persecutione, et injuria adversariorum. «Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me,» id est, adversarii mei ad summum malitiae pervenerunt, atque in me omnes vires suas exercuerunt; jam tuum est non differre amplius auxi-

um, sed meam defensionem paterne suscipere. In hebræo ad verbum sic legitur: *Et tu, Domine, ne longe fis; fortitudo mea, ad auxilium meum festina*. Possent aliquo modo paucis mutatis concordari hæc ipsa verba cum verbis græcæ et latinæ editionis, sed non videtur opere pretium in hac re laborare, cum sensus omnino sit idem.

VERS. 21. 21. ERGE A FRAMEA, DEUS, ANIMAM MEAM, ET DE MANU CANIS UNICAM MEAM.

VERS. 22. 22. SALVA ME EX ORE LEONIS, ET A CORNIBUS UNICORNII HUMILITATEM MEAM.

Declarat in quo velit auxilium sibi adesse. «Ergo, inquit, a framea, sive gladio animam meam,» id est, libera ab instrumento mortis vitam meam. Ponit enim gladium, qui mortis est instrumentum, pro quolibet instrumento mortis, quod in Scriptura frequens est. *II Reg. XII*: «Non recedet gladius de domo tua.» *Ezech. XXIII*: «Si viderit gladium venientem super terram,» etc. *II Cor. VII*: «Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an gladius?» Ponit vero animam pro vita, quod similiter in Scriptura usitatissimum est. «Et de manu canis, unicam meam.» Per canem intelligit canes illos, de quibus supra dixerat, sed utitur numero singulari, vel per figuram collectionis, vel ad significandam unionem in malum inimicorum suorum. *Per unicam vero* intelligit eandem vitam suam, quam unice diligebat, sicut par erat diligere vitam Verbi incarnati. «Salva me ex ore leonis,» illius, de quo supra dictum est: «Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens.» «Et a cornibus unicornium humilitatem meam.» Antea dixerat: «Tauri pingues obsederunt me;» nunc loco taurorum ponuntur unicorines, qui sunt indomitæ bestie, et tauris etiam ferociores, ut significet nequitiam et crudelitatem inimicorum suorum non immunitam tot suppliciis fuisse, sed auctam. Porro his omnibus verbis non petit Dominus vitam temporalem suam salvari, sed (ut sæpe diximus) petit vitam suam celeriter reparari, et ita reparari, ut non amplius pateat morsibus canum, vel unguibus leonum, vel cornibus unicornium, aut taurorum. Illud, *humilitatem meam*, in hebræo est *חַנּוּוּתִי*, quod S. Hieronymus vertit, *exaulti me*; Pagninus autem, *respondisti mihi*. Sed Septuaginta Interpretes non legerunt *חַנּוּוּתִי*, sed *חַנּוּוּתִי* *humiliti*, una littera dempta, id est *humilitatem meam*.

VERS. 23. 23. NARRABO NOMEN TUUM FRATRIBUS MEIS, IN MEDIO ECCLESIE LAUDABO TE.

Jam incipit narrare fructum resurrectionis suæ, qui est conversio mundi ad Deum: «Narrabo, inquit, nomen tuum fratribus meis,» id est, postquam resurrexero, mittam apostolos in mundum universum, et per eos «narrabo nomen tuum,» id est, notitiam divinitatis tuæ manifestam faciam omnibus hominibus, qui fratres mei sunt propter

Accita Christi cur uni dicitur, et quare Christus eam diligens?

assumptam carnem, et sic «in medio Ecclesie laudabo te,» id est, non amplius in angulo Judææ, sed in medio Ecclesie magne ex Judeis et Gentilibus adunatæ laudabo te, per ministros meos videlicet. Hanc locum adducit Apostolus ad *Hebr. II*, 11: «Propter quod, inquit, non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesie laudabo te.»

24. QUI TIMEtis DOMINUM, LAUDATE EUM; UNIVERSUM SEMEN JACOB, GLORIFIGATE EUM.

25. TIMEAT EUM OMNE SEMEN ISRAEL, QUONIAM NON SPREVIIT, NEQUE DESPEXIT DEPRECATIONEM PAUPERIS.

Quia dixerat: «In medio Ecclesie laudabo te,» quod erat implendum per fideles suos, ideo nunc ipsos fideles hortatur, ut Deum laudent. «Qui timeatis Dominum,» id est, qui notitiam ejus habetis, eumque colitis. Timere enim Deum in Scriptura accipitur pro colere. Ita *Jonæ I*, *Jonæ interrogatus* de populo suo: «Ego, inquit, Hebræus sum, Deum qui fecit caelum et terram ego timeo;» et *Daniel. VI*: «Paveant omnes Deum Danielis;» et *Judith I*, dicitur de Judith, «quod timebat Dominum valde.» Itaque sensus est: Vos qui Deum verum cognoscitis et colitis, laudate eum. Et ne putemus fideles, quos alloquitur, esse paucos, utpole nomen Jacobum Judæorum, addit: «Universum semen Jacob, glorificate eum, et timeat eum omne semen Israel,» id est, glorificent, et timeant Deum omnes Israelite, non tantum ii, qui sunt Israelite secundum carnem, sed etiam qui sunt Israelite secundum promissionem, quales sunt omnes gentes ad Christum conversi. Vide S. Augustinum in *epist. 200*, alias *187, ad Asclethicam*, ubi demonstrat christianos esse veros Israelitas, non carne, sed spiritu, fide et promissione. Verba sequentia: «Quoniam non sprevit, neque desepxit deprecationem pauperis,» Hebræi faciunt novum versiculum, eique adjungunt totum versiculum sequentem. Sed Septuaginta aliter interpretantur. Reddit igitur rationem Dominus, cur velit ab omnibus laudari Deum, qui videlicet exaudivit orationem, quam fuderat pro resurrectione et gloria sua, pro victoria contra diabolum, et redemptionem generis humani. Vocat autem se pauperem, quia talis erat tempore passionis, cum nudus, ac derelictus, fame sitique laborans penderet in cruce. In hebræo, pro *deprecationem pauperis*, habetur *עֲנַתֹּרָה* *conter*. Quod S. Hieronymus vertit *modestiam*, et posset etiam verti *afflictionem, humilitatem, clamorem*, etc.

26. NEQ AVERTIT FACIEM SUAM A ME, ET CUM CLAMAREM AD EUM, EXAUDIVIT ME.

Idem repetit aliis verbis. In hebræo legitur, *nece avertit faciem suam ab eo, et cum clamarem ad*

Timere Deum in Scriptura est colere.

eum, exaudivit. Verisimile est Septuaginta legisse iôd, ubi nunc habetur eam, cum sint litteræ similes, et iôd sit nota pronomini primæ personæ, eam autem tertîæ. Sed sententiâ est omnino eadem. Nam si dicatur : Nec avertit faciem suam ab eo, per illud, ab eo, intelligitur a pauperibus, de quo dictum est, non desepit deprecationem, sive afflictionem pauperis : pauper autem ille, Christus ipse est.

Vers. 27. 27. APUD TE LAUS MEA IN ECCLESIA MAGNA, VOTA MEA REDDAM IN CONPECTU TIMENTIUM EUM.

Hortatus fuerat fideles suos, ut Deum laudarent, nunc prædicit id omnino futurum. « Apud te laus mea in Ecclesia magna, » id est, laus, quam ego tibi canam per fideles meos, erit apud te, sive coram te in Ecclesia magna, non in cœtu paucorum Hebræorum, sed in Ecclesia omnium gentium. Posset etiam hic locus exponi de laude, qua laudatur Christus in Ecclesia coram Deo. Euthymius legit, a te laus mea; unde videtur legisse, אַתָּה עֲבָדָה; sed in textu nostro habetur אַתָּה עָבַדְתָּ, apud te, et sic legit Hieronymus, Augustinus, Theodoretus et alii. Hebraica vox אָבַדְתָּ verditur a S. Hieronymo, apud te; ab aliis, a te. Utramque enim expositionem recipit. « Vota mea reddam in conspectu timentium eum : » per vota intelligenda videtur hoc loco vota sacrificiorum et oblationum, juxta illud Isai. XIX, 24 : « Colent eum in hostiis et muneribus : vota vocabunt Domino, et reddent. » Christus enim cum videret holocaustum mortis suæ gratissimum Deo fuisse, videtur quodammodo promississe, se holocaustum illud per ministros suos frequentissime oblatum eo quo decreet modo, atque hoc est quod nunc dicit : « Vota mea reddam in conspectu timentium eum, » id est, per ministros meos sacerdotes novi Testamenti assidue immolabo sacrificium Deo gratissimum, idque « in conspectu timentium, » id est, colentium eum, ac per hoc verorum fidelium. Non enim licet hoc sacrificium coram infidelibus immolare.

Scribitur in vi Testamenti per sacerdotibus et verorum fidelium pro-mittitur.

Vers. 28. 28. EDENT PAUPERES, ET SATURABUNTUR, ET LAUDABUNT DOMINUM QUI REQUIRUNT EUM : VIVENT CORDA EORUM IN SÆCULUM SÆCULI.

De hoc sacrificio « edent pauperes, » qui suam paupertatem et egestatem spiritualem agnoscunt, et saturabuntur, » quia gustabunt bonum, quod est super omne bonum, « et laudabunt Dominum, » gratias agentes Deo pro tam insigni beneficio, illi omnes, « qui querunt eum, » qui esuriunt, et proinde avidè requirunt Dominum. « Vivent corda eorum in sæculum sæculi. » Hic erit fructus illius refectionis, ut corda tam nobili cibo refecta vivant vita spirituali, vita gratiæ interim, ac postea vita gloriæ in sæculum sæculi. Sic enim Veritas ait Joan. VI : « Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. » Sicut enim cibis corruptibilis vitam conservat ad tempus, ita cibis incorruptibilis vitam æternam præbet. In hæbreo habetur, vivet

cor vestrum in æternum, sed una littera mutata, ex לַבָּנַיִם, cor vestrum, fit לַבָּנַיִם, cor eorum.

29. REMINISCENTUR, ET CONVERTENTUR AD DOMINUM UNIVERSI FINES TERRÆ.

Reddit causam, cur in Ecclesia magna sit laudatus Deum, quia videlicet convertentur ad Deum merito sacrificii crucis omnes gentes. « Reminiscuntur, » inquit, principii unde prodierunt, id est, recordabuntur se olim a Deo in primo parente conditos, quod per originale peccatum jam dudum oblivioni mandaverant, et ideo ligno et lapidi dixerant : « Pater meus es tu, » Jerem. III : « reminiscuntur, » inquam, primam creationis, et « convertentur ad Dominum universi fines terre, » id est, omnes gentes, que habitant orbem terrarum, usque ad ultimos ejus fines. Significantur autem per omnes gentes, non singuli homines totius mundi, sed ex omnibus gentibus aliqui.

30. ET ADORABUNT IN CONPECTU EJUS UNIVERSÆ FAMILIÆ GENTIUM.

Declaratio est versiculi superioris. Id est enim converti ad Dominum omnes fines terre, adorare Dominum, relictiis idolis, omnes familias gentium, quæ usque ad fines terre propagatæ inveniuntur. Porro adorare coram Domino, idem est, quod adorare Dominum, quoniam vox hebræa אָדַרְתָּ, quam nos vertimus adorare, proprio significat incurvari. Incurvari autem coram Domino, idem est, quod adorare Dominum.

31. QUONIAM DOMINI EST REGNUM, ET IPSE DOMINABITUR GENTIUM.

Merito convertentur ad Dominum, et adorabunt eum omnes gentes, quoniam ipse est verus et naturalis Rex omnium, ideo ipse deinceps, non demones, dominabitur gentium.

32. MANDUCAVERUNT, ET ADORABUNT OMNES PINGUES TERRÆ; IN CONPECTU EJUS CADENT OMNES, QUI DESCENDUNT IN TERRAM.

Quia dixerat : « Edent pauperes, et saturabuntur, et laudabunt Dominum, et adorabunt eum universæ familiæ gentium; » ne quis putaret solos pauperes et plebeios convertendos ad Dominum, adjungit de divitibus et potentibus : « Manducaverunt, et adoraverunt omnes pingues terre, » id est, ipsi etiam pingues terre, qui abundant terrenis bonis, ipsi principes, imperatores, reges manducabunt de mensa Domini, et adorabunt, ac laudabunt communem Dominum, cujus est regnum super omnes gentes. Ponitur autem more prophætico prateritum pro futuro, manducaverunt et adoraverunt, pro manducabunt et adorabunt. Et denique omnes, « qui descendunt in terram, » sive, ut sonat vox hebræa, qui descendunt in pulverem, id est, omnes mortales, qui tandem per mortem resolvuntur in pulverem, « omnes, in- sive 626

tium quam, cadent in conspectu ejus, » id est, genua flectent et adorabunt. Atque ita vere generalis erit conversio gentium, quæ est fructus Domini-nicæ passionis et resurrectionis.

Vers. 33. 33. ET ANIMA MEA ILLI VIVET, ET SEMEN MEUM SERVIET IPSI.

Concludit Psalmum, dicens se deinceps perpetuo victurum ad gloriam Dei, et eidem Deo posteritatem suam fideliter servituram. Ponit autem animam pro toto homine, quod in Scripturis, et præsertim in Psalmis est frequens. « Anima mea, » id est ego, illi vivam, « et semen meum, » id est posteritas mea, regenerata per aquam et Spiritum Sanctum, « serviet illi. » In hebreo habetur, et anima ejus non vivet; sed manifeste apparet, Septuaginta non legisse אַנִּימָא, anima ejus, sed אַנִּימָא, anima mea. Solum enim extendenda est particula unius litteræ, ut ex una voce fiat alia. Sic etiam certum est Septuaginta non legisse אָן, non, sed אָן, et. Et cum sententiæ lectionis, quam habuerunt Septuaginta, longe clarior sit, imo cum sententiæ lectionis modernorum Hebræorum nihil plane significet, non videtur posse dubitari quin textus hebræicus sit corruptus vitio librariorum.

Vers. 34. 34. ANNUNTIABITUR DOMINO GENERATIO VENTURA, ET ANNUNTIABUNT CÆLI JUSTITIAM EJUS POPELO QUI NASCETUR, QUEM FECIT DOMINUS.

Declarat, quod dixit : « Semen meum serviet ipsi, » dicens : « Generatio ventura, » id est, populus novi Testamenti suscipiet bonum nuntium de Domino, et de justitia ejus, quæ est justitia fidei. Illud, annuntiabitur generatio ventura, significat, annuntiabitur generationi venturæ, sive nuntium accipiet generatio ventura. Est enim phrasîs græcæ qualis habetur etiam Matth. XI : « Pauperes evangelizatur, » id est, pauperibus evangelizatur; et I Timoth. I : « Secundum Evangelium, quod creditum est mihi; » nam in græco ad verbum est, quod creditus sum; sed Interpres nu-

Justitia Dei facit homines justos.

V. s. I.— 1. Psalmus David.

V. s. II.— Canticum [h. Psalmus] David.

Dominus regit me, et nihil mihi deerit :

Dominus pascit me [h. pastor meus]; nihil mihi deerit.

2. In loco pascuæ ibi me collocavit. Super aquam refectionis educavit me : Animam meam refecit : duxit me per semitas justitiæ, propter nomen suum.

In pascuis herbarum accubavit me : super aquas refectionis nutritivæ me : Animam meam refecit : duxit me per semitas justitiæ, propter nomen suum.

4. Nam, et si ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.

Sed et si ambulavero in valle umbræ mortis, non timebo malum, quoniam tu mecum es.

Virga tua, et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

5. Parasti in conspectu meo mensam, adversus eos qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum, et calix meus inebrians quam præclarus est!

6. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ:

Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

virga tua et baculus tuus, ipsa consolabuntur me.

Pones coram me mensam ex adverso hostium meorum:

Impinguasti in [al. tac. *in*] oleo caput meum, calix meus inebrians.

Sed et benignitas et misericordia subsequetur [al. *subsequantur*] me, omnibus diebus vitæ meæ:

Et habitatio in domo Domini, in longitudinem dierum.

Argumentum. — Testatur Davidem spem et fiduciam, quam in Dei favore et cura ponit. Adhibita primum comparatione ex vita pastoris petita. Deum bono pastori, se vero facti ovi similem, quam pastor et diligentissime lætatur, et indulgentissime habet. Deinde utitur similitudine hominis locupletis, qui amicis domo sua pro hospitio laute excipit. Tandem declarat sibi esse persuasissimum, fore, ut in ea domo Dei perpetuo maneat. Apparet omnino, hunc Psalmum a Davide conscriptum quam, devictis hostibus et constituto regno, otio et pace læta fruetur: tota enim oratio hujus carminis videtur ex animo parato et tranquillo proficisci. Sunt tamen interpretes qui Psalmum nostrum referunt sive ad I Sam. xxv, 20, sive ad II Sam. xviii, 27: at videant isti interpretes, qui in singulis imaginibus poetice allusiones ad res in facto postas captant, ne poetam convertant in frigidum historicum. Ceterum strophæ cina.

1. Carmen Davidis.

Jova est pastor meus, non egebo.

2. In pascuis virentibus recubare me facit, ad aquas placidas ducit me.

3. Animam meam reducit (languentem recreat), ducit me in orbitis rectis propter nomen suum.

4. Etiam quando in valle umbræ mortis mihi eundum est, nil mali timeo, nam tu mecum es:

pedum tuum et baculus tuus, illa me consolantur.

5. Instruis coram me mensam coram hostibus meis; unguis oleo caput meum; poculum meum est ubertas.

6. Nil nisi bonum et benignitas me prosequuntur omnes dies vitæ meæ, et habitatio mea in domo Jovæ erit in longitudinem dierum.

NOTE.

Vers. 2. *Virentibus*, propr. *herbæ teneræ*. *Placidus*, propr. *quietum*, non ad torrentes magno cum strepitu ruentes. *Ducit*; Hengstenberg, *curat*. — Vers. 3. *Nomen suum*, i. e. ut bonitatis fama celebretur. — Vers. 4. *Vallis umbræ mortis*, i. e. summe caliginosa atque terribilis. — Vers. 5. *Coram*: gallice dices, *à la table de mes ennemis*. *Oleo fragrantis*, Orientalium more, qui convivas honoratioribus balsamis aliisque fragrantibus unguentis adspurgebant. — Vers. 6. *Habitatio mea*, lit. *in habi a e meum*, pro *shilohi*, infim. cal. *in iashub*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Titulus indicat auctorem Psalmi fuisse David: argumentum vero Psalmi est eximia Dei benevolentia erga electos.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DOMINUS REGIT ME, ET NIHIL MIHI DEERIT; IN LOCO PASCUÆ, IBI ME COLLOCAVIT.

In hoc Psalmo describitur felicitas electorum Dei per similitudinem ovium, quæ ab optimo aliquo pastore reguntur. In eorum persona David, qui unus erat ex illis, dicit: « Dominus regit me, et nihil mihi deerit, » quasi dicat: Ovicula Dei sum, et quia Deus pastor est potentissimus, sapientissimus et optimus, ideo confidenter dico: « Nihil mihi deerit. » Hæc vox est hominis felicissimi in via, et in spe. Nam beati in patria et in re non dicunt: « Nihil mihi deerit, » sed: « Nihil mihi deest; siquidem fugit ab eis labor, et dolor, et jam intraverunt in gaudium Domini sui. At beati in via et in spe non possunt dicere: Nihil mihi deest, cum sint obnoxii multis passionibus; sed recte dicunt: « Nihil mihi deerit, » quia si esurierint, non deerit panis; si ægrota-verint, non deerit medicus; et sic de cæteris. Porro vox illa *regit*, in hebræo et greco textu proprie significat *pascere*, et idcirco sensus est: Dominus regit me pastoralis modo, sicut pastor regit oviculas suas. Quod autem dixit in summa: « Nihil mihi deerit, » declarat per partes in sequentibus verbis. Videntur autem hæc esse, quibus ovicula egere solent: *primo*, pascua pinguis; *secundo*, aquæ pure; *tertio*, ut reducantur, si forte erraverint; *quarto*, ut ducantur per commodas vias; *quinto*, ut a lupis aliisque feris defendantur; *sexto*, ut fatigatæ sustententur; *septimo*, ut si per tribulos et saxa incidentes hédantur, refocillentur et recreentur; et denique, ut evoluti die, confectoque itinere, domum habeant, ubi requiescant. Hæc omnia prestat abunde Deus electis suis, ac per hoc recte dicunt: « Nihil mihi deerit. » Incipit David a primo, cum subiungit: « In loco pascuæ, ibi me collocavit, » id est, non collocavit me in loco arido, vel deserto, sed in pascuis uberrimis, ubi salubrium herbarum maxima copia est. Articula *ibi* non habetur in hebræo, neque est necessaria; addita est ab interprete greco, et inde translata in latinam editionem, sed redundat. Porro pabula, sive pascua spiritalia rationabilium ovium Dei, qui-

bus electi abundant, nihil sunt aliud, nisi notitia Dei, Eucharistia, panis verbi Dei, Veritas ipsa. Hæc enim est, quæ vitam spirituales sustentat et auget.

2. SUPER AQUAM REFLECTIONIS EDUCAVIT ME, ANIMAM MEAM CONVERTIT. Vers. 2.

Attingit secundum et tertium bonum oviculis necessarium. « Super aquam reflectionis educavit me, » id est, non solum in loco herbis affluente collocavit me, sed etiam in loco vicino salubribus aquis, atque ita educavit, et aluit me optimo pabulo super rivos aquarum sito, ut possim ab æstu et sitis ardore refrigerari. Parum refert, quod vox hebræa et græca non tam *reflectionem*, quam *requiem* significat. Idem enim est sensus. Qui enim salubribus aquis ardorem sitis extinguit, et requiescit, et reficitur. Spirituales aqua, quæ concupiscentiarum ardorem rationabilium ovium restinguit, gratia Dei est, de qua Dominus in Evangelio Joan. iv, 14: « Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. » Nihil enim æque reprimat carnalia desideria, quam gustus amoris Dei. Gustato enim spiritu despicit omnis caro. « Animam meam convertit, » hoc est tertium donum, reductionis videlicet. Neque enim potest homo suis solis viribus reverti ad Deum, sicut potest suis solis viribus averti. Alii igitur: Bonus pastor errantem me quassavit, et reduxit, quod est beneficium magnum, atque electorum proprium, ut non sinantur errare perpetuo.

3. DEDUXIT ME SUPER SEMITAS JUSTITIÆ, PROP- Vers. 3.
TER NOMEN SUUM.

Quartum bonum commemorat: « Deduxit, inquit, me super semitas justitiæ, » id est, ingredi fecit me per viam angustam præceptorum suorum, ut juste viverem. Id vero fecit renovando occasiones peccandi, minuendo vires tentatoris, augendo charitatem, dulcescere faciendo justitiam, illustrando, inflammando, alliciendo, terrendo, aliisque innumerabilibus modis. Quos modos si adverteremus, non cessarem omnibus momentis tam dulci Pastori gratias agere, præsertim cum id faciat non propter merita nos-